

Література:

1. Рік відновлення: як громади України рухаються до сталого розвитку в умовах викликів. URL: <https://spilnohub.org/rik-vidnovlennya-yak-gromady-ukrayiny-ruhayutsya-do-stalogo-rozvytku-v-umovah-vyklykiv/>

2. Закон України « Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-490-3-52>

УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС: ВИКЛИКИ ВІЙНИ ТА ПОТЕНЦІАЛ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Ємельяненко Л. М.

доктор економічних наук, доцент

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

м. Київ, Україна

Пантасенко В. В.

аспірант кафедри економіки та фінансів

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

м. Київ, Україна

В реаліях сьогодення сталий розвиток необхідно досліджувати в умовах впливу неконтрольованих глобальних змін. Пандемія COVID-19, військовий конфлікт в Україні, світова економічна та енергетична кризи, їх вплив на розвиток національної економіки важливо стратегічно передбачити. Збройна агресія, пошкодження майна, дефіцит робочої сили, несприятливе бізнес-середовище, обтяжлива податкова система, недосконала система важелів регулювання та інші фактори безпосередньо впливають на потенціал розвитку національної економіки. Активна підтримка підприємницької діяльності та створення сприятливих умов для її розвитку є важливими складовими відновлення України.

На нашу думку, науково-практичний потенціал визначає адаптація зарубіжного досвіду, який свідчить, що національні стратегії відбудови, ефективні управлінські ініціативи та інновації, зокрема у бізнес-вимірі, є основою підтримки економічної активності і добробуту країни. Так, в Японії державна політика післявоєнного відновлення була реалізована завдяки технологічним змінам через її експансивний характер за допомогою

грошово-кредитних важелів регулювання, доступне фінансування, податкові пільги для підприємців, стимулювання корпоративного кредитування. Японське економічне диво в значній мірі було обумовлене державній підтримці діяльності кейрецу – великими бізнес-групами, які об'єднували банки, торгові компанії та промисловців, що забезпечувало їх фінансову міцність та дозволяло їм домінувати в секторах з високим темпом зростання через повний контроль якості, бережливе виробництво та багатофункціональні продуктові команди [1]. В 1960-х роках у Південній Кореї значну популярність та державну підтримку (через фінансову допомогу та захист від іноземних конкурентів) здобули чеболі як сімейно-керовані бізнес-конгломерати, які сприяли тому, що країна стала глобальним економічним гравцем [2, с. 44]. У 1990-х роках урядом Ізраїлю була створена програма «Йозма», яка сприяла виникненню місцевої венчурної індустрії, що стимулювалася хвилею імміграції понад 900 тисяч нових інженерів, професорів та науковців, перетворивши країну на глобальний центр інновацій, відомий своїми стартапами, технологічними досягненнями та багатою мережею дослідницьких центрів [3].

Війна спричинила значні економічні труднощі, включаючи скорочення робочих місць, зниження доходів, зменшення купівельної спроможності та обсягів накопичених активів. З початком війни рівень ВВП скоротився на 29%, лише 17% великих підприємств мали можливість продовжували працювати без обмежень, 30% перейшли на онлайн-режим, понад 50% українців втратили роботу [4, с. 50]. Після різкого падіння ВВП у 2022 році, слабкого відновлення лише на 5,3% у 2023-му, про швидке зростання економіки поки що не йдеться. У 2024 році відновлення економіки сповільнилося через напружену ситуацію на фронті, дефіцит електроенергії та гірші врожаї. За оцінками НБУ, у 2024 році реальний ВВП України зріс на 3,4%. Такого результату вдалося досягти завдяки незламності ЗСУ, стійкості бізнесу та населення, збереженню значної міжнародної підтримки й державним заходам із відбудови інфраструктури та соціального захисту [5].

Попри пристосування до нових реалій, український бізнес зазнав колосальних збитків під час війни, що стало причиною масового скорочень кількості підприємств – платників податків, з числа яких формується дохідна частина бюджету країни. Значна кількість підприємств вимушена здійснювати релокацію власних виробничих потужностей до інших країн, що є вкрай негативним явищем для економіки України. Складність планування економічних результатів підприємницької діяльності в умовах війни є джерелом невизначеності щодо поточних ризиків, конкурентоспроможності, прибутковості та рентабельності [6].

В складних умовах військового протистояння в Україні малий і середній бізнес є основним роботодавцем, забезпечуючи понад 80% усіх робочих місць. Українські підприємці демонструють унікальну гнучкість та

адаптивність, створюючи нові бізнеси та розвиваючи вже існуючі. На думку заступниці Міністра економіки України Тетяни Бережної: «сьогодні, як ніколи, важливо підтримувати їхні зусилля, надаючи фінансову, технічну допомогу, можливості для розширення експортного потенціалу» [7].

Стратегічно необхідним та важливим слід визнати схвалення Кабінетом Міністрів України (КМУ) у серпні 2024 року Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках [8]. КМУ запланував у держбюджеті на 2025 рік виділення коштів на такі напрямки: програма «Доступні кредити 5-7-9%» – 18 млрд. грн.; фонд розвитку інновацій – 3 млрд. грн.; гранти для бізнесу – 1,4 млрд. грн. [9]. Українська Рада бізнесу – найбільше в Україні об'єднання 121 провідних бізнес-асоціацій – обґрунтувала стратегічні пріоритети стабілізації національної економіки, визначальними серед яких є стимулювання відновлення економіки через збереження підприємництва та відновлення людського капіталу; забезпечення інклюзивного діалогу між владою, бізнесом та громадянським суспільством [10].

Стратегічні документи були розроблені з урахуванням наслідків повномасштабної збройної агресії, необхідності відновлення економічної активності та євроінтеграції. Стратегія базується на тому, що мале і середнє підприємництво є основою української економіки, що забезпечує значну частку доданої вартості та робочих місць. Основними напрямками економічної політики в цьому процесі є підтримка підприємництва, залучення інвестицій, орієнтація на високотехнологічні галузі, експортно орієнтована модель економіки, європейська інтеграція та цифровізація.

Тривале протистояння військовій агресії перевело національну економіку в режим воєнного функціонування з великою кількістю обмежень, що здійснюють вагомий негативний вплив на подальший розвиток держави. Важливо перевести економіку в режим відновлення, яке базуватиметься на світовому досвіді післявоєнної відбудови економічно розвинених країн на основі дієвого стратегування. Економічне стратегування є ключовим елементом ефективного управління як на рівні окремих підприємств, так і держави, сприяючи системному та проактивному досягненню стратегічних цілей. Застосування інструментів стратегування дає змогу адаптуватися до змін, підвищити ефективність управлінських рішень і забезпечити стійкий економічний розвиток.

Література:

1. Shiohara H. The Japanese Economic Miracle. *Berkeley Economic Review*. URL: <https://econreview.studentorg.berkeley.edu/the-japanese-economic-miracle/> (date of access: 09.03.2025).

2. Seth M. J. An Unpromising Recovery: South Korea's Post-Korean War Economic Development: 1953-1961. *Education About Asia*. 2013. Vol. 18, no. 3. P. 42–45. URL: <https://www.asianstudies.org/publications/ea/archives/an-unpromising-recovery-south-koreas-post-korean-war-economic-development-1953-1961/> (date of access: 09.03.2025).
3. Solomon S. From 1950s rationing to modern high-tech boom: Israel's economic success story. *The Times of Israel*. URL: <https://www.timesofisrael.com/from-1950s-rationing-to-21st-century-high-tech-boom-an-economic-success-story/> (date of access: 09.03.2025).
4. Грушко В. Економіка в умовах війни та повоєнний економічний розвиток. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. Т. 1, № 73. С. 47–53. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-73-47-53> (дата звернення: 09.03.2025).
5. Матеріали інфляційних звітів НБУ за 2023-2024 рр. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiynogo-zvitu-sichen-2025-roku> (дата звернення: 09.03.2025).
6. Оцокіліч В. Ключові ризики бізнесу 2025 року. *LIGA ZAKON*. URL: https://biz.ligazakon.net/analytcs/232836_klyuchov-riziki-bznesu-2025-roku (дата звернення: 09.03.2025).
7. Італія приєдналася до Альянсу стійкості МСП: більше можливостей для українського бізнесу. *Міністерство економіки України*. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/a4230d91-fa79-4f0e-a139-31b029321a98> (дата звернення: 09.03.2025).
8. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 821-р від 30.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80> (дата звернення: 09.03.2025).
9. «Зроблено в Україні» фінансуватиметься повноцінно в наступному році, – Юлія Свириденко. *Міністерство економіки України*. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/a9b1c5f8-5d4a-417c-8350-0ec5ad03fa4a> (дата звернення: 09.03.2025).
10. Білий та чорний списки ініціатив. *Українська Рада Бізнесу*. URL: <https://urb.org.ua/biliy-ta-chorniy-spiski-iniciativ/> (дата звернення: 09.03.2025).